

- Τόπος: Σχολική τάξη
- Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες
- Μέθοδος: δασκαλοκεντρική, μαθητοκεντρική, χωρισμός τῆς τάξης σὲ 4 ομάδες τῶν 5 ἀτόμων.
- Ἐργαλεῖα: σχολικὸ βιβλίο, διαδραστικὸς πίνακας
- Πορεία διδασκαλίας: Τὴν πρώτη ὥρα διδάσκεται μὲ ἐρωτήσεις τὸ μάθημα ἀπὸ τὸ σχολικὸ βιβλίο. Τὴ δεύτερη ὥρα γίνεται χωρισμὸς σὲ ομάδες καὶ ἡ κάθε ὁμάδα ἀσχολεῖται μὲ μιὰ πηγή.

**Ο σουλτάνος Ορχάν (1326-1362). Μικρογραφία
από χειρόγραφο του 16^{ου} αι. (Κων/πολη.
Βιβλιοθήκη Τοπκαπί).**

Ἐρωτήσεις

- Τί εἴδους γραφή ὑπάρχει πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ σουλτάνου Ὀρχάν;
- Περιγράψτε τὴν ἐνδυμασία τοῦ σουλτάνου Ὀρχάν. Σᾶς θυμίζει κάτι;

ΙΙΙ. ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΚΑΙ ΥΠΟΤΑΓΗ ΣΤΟΥΣ ΟΘΩΜΑΝΟΥΣ

1. Εξάπλωση των Τούρκων και τελευταίες προσπάθειες για ανάσχεσή τους

Όροι-κλειδιά της ενότητας

- Αυτοκρατορία των Στενών, παιδομάζωμα, γενίτσαροι, γαζήδες, κατάληψη Καλλίπολης, μάχες Κοσσυφοπεδίου και Άγκυρας, σύνοδοι της Λυών και της Φερράρας-Φλωρεντίας, «ένωση» των Εκκλησιών.

Ἑρώτηση 1

- Ποιά στοιχεῖα συνθέτουν τὴν εἰκόνα παρακμῆς τοῦ Βυζαντίου μετὰ τὰ μέσα τοῦ 14ου αἰῶνα;

α. Η αδυναμία του Βυζαντίου

Το Βυζαντινό Κράτος που ανασυστήθηκε από τον Μιχαήλ Η' γνώρισε, κυρίως χάρη στην ευφυή διπλωματία του αυτοκράτορα, μια τελευταία αναλαμπή που διήρκεσε ως τα μέσα του 14ου αι. Ωστόσο οι εμφύλιοι πόλεμοι έφεραν γρήγορα την οικονομική και στρατιωτική κατάρρευση. Το νόμισμα υποτιμήθηκε, ενώ η βαριά φορολογία και η εξαθλίωση προκάλεσαν επαναστάσεις του λαού και της μεσαίας τάξης κατά των ευγενών στη Θεσσαλονίκη και την Αδριανούπολη. Ο Ανδρόνικος Β' (1282-1328) μείωσε τη δύναμη του στρατού και του στόλου και οι ξένοι μισθοφόροι κυριάρχησαν. Η άλλοτε κραταιά αυτοκρατορία έγινε τώρα μια αδύναμη **αυτοκρατορία των Στενών**, που εύκολα καταλύθηκε από τους Οθωμανούς.

Ἑρώτηση 2

- Ποιοί ἦταν οἱ Ὄθωμανοὶ καὶ ἀπὸ ποιὸν ὀργανώθηκαν;

β. Οθωμανοί και οι κατακτήσεις τους

Οι Οθωμανοί ήταν μια τουρκική φυλή διαφορετική από τους Σελτζούκους, ασιάτες νομάδες που μετανάστευσαν σε μια περιοχή κοντά στην Προύσα. Οι Οθωμανοί οργανώθηκαν αρχικά από τον σουλτάνο (ηγεμόνα) Οθμάν ή Οσμάν, στον οποίο οφείλουν και το όνομά τους.

Ἑρώτηση 3

- Ποιοί λόγοι εὐνόησαν τὴν ὀθωμανικὴ ἐπέκταση;

Εκμεταλλεύτηκαν την κατάργηση των βυζαντινών ακριτών μετά το **1261** και αξιοποίησαν τον ισλαμικό θεσμό των **γαζήδων** (δηλ. των φανατικών μαχητών του Ισλάμ), για να αποκλείσουν και να εξαναγκάσουν, μετά από μακρόχρονη πολιορκία, τις ελληνικές πόλεις σε παράδοση. Έτσι κατέκτησαν βαθμιαία όλη τη Μ. Ασία.

Η ανάγκη ενίσχυσης του στρατού των Οθωμανών οδήγησε στη στρατολόγηση των χριστιανοπαίδων (ονομάστηκε **παιδομάζωμα**) και τη συγκρότηση του επίλεκτου τάγματος των **γενίσαρων** («νέος στρατός»).

Ἑρώτηση 4

- Ποιά ἦταν ἡ πορεία τῶν τουρκικῶν κατακτήσεων στήν Εὐρώπη;

- Στα μέσα του 14ου αι. οι Οθωμανοί πέρασαν στην Ευρώπη και **κατέκτησαν την οχυρή Καλλίπολη (1354)**. Οι διαιρεμένοι βαλκανικοί λαοί υπέκυψαν μπροστά στις υπέρτερες δυνάμεις των Οθωμανών. Στη **μάχη του Κοσσυφοπεδίου (1389)** οι Σέρβοι νικήθηκαν και αναγνώρισαν την οθωμανική επικυριαρχία.

Ἑρώτηση 5

- Ποιό γεγονός ἔδωσε παράταση ζωῆς στο Βυζάντιο κατὰ τὸν 15ο αἰῶνα;

γ. Προσπάθειες ανάσχεσης των Οθωμανών

Στις αρχές του 15ου αι. οι Μογγόλοι εισέβαλαν στη Μ. Ασία και κατανίκησαν τον σουλτάνο Βαγιαζίτ στη μάχη της Άγκυρας (1402). Η ήττα προκάλεσε βαθιά κρίση στο Οθωμανικό Κράτος και έδωσε παράταση ζωής στο ετοιμόρροπο Βυζάντιο.

Ἑρώτηση 6

- Ποιές προσπάθειες ἔκαναν οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες τὸν τελευταῖο αἰῶνα πρὶν τὴν ἄλωση γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς Ὀθωμανούς;

Κατά τον τελευταίο αιώνα πριν την Άλωση οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες Ιωάννης Ε' (1369-71), Μανουήλ Β' (1399-1402) και Ιωάννης Η' ταξίδεψαν για βοήθεια στη Δύση. Ο τελευταίος ανανέωσε στη **σύνοδο της Φερράρας-Φλωρεντίας την «ένωση», δηλ. την υποταγή της Ορθόδοξης στη Ρωμαϊκή Εκκλησία (1438-9), που είχε πρώτος απόδεχτεί ο Μιχαήλ Η' στη σύνοδο της Λυών (1274). Η υποχώρηση αυτή, που δεν έγινε δεκτή από τον λαό, αποδείχτηκε μάταιη, καθώς το Βυζάντιο έμεινε απροστάτευτο στα κατακτητικά σχέδια των Οθωμανών.**

Χρονογραμμή

Έργασία

- Να απομνημονεύσετε τις χρονολογίες και τὰ γεγονότα τῆς χρονογραμμῆς.

- Χωρισμός τῆς τάξης σὲ τέσσερις ὀμάδες τῶν πέντε ἀτόμων.

Οθωμανικές κατακτήσεις (14ος και 15ος αι.)

1η ομάδα

- Στόχος: κατανόηση καὶ ἐμπέδωση τοῦ χάρτη
- Ἑρώτησεις
  - α) Περιγράψτε ἀφηγηματικὰ τὶς κατακτήσεις τῶν Τούρκων μέχρι τὸ 1350.
  - β) Περιγράψτε ἀφηγηματικὰ τὶς κατακτήσεις τῶν Τούρκων μεταξύ τοῦ 1350 καὶ τοῦ 1450.
  - γ) Ποιές περιοχὲς τῆς αὐτοκρατορίας παραμένουν ἐλεύθερες μετὰ τὸ 1450;

Καθιέρωση τοῦ παιδομαζώματος

Όταν με μεγαλοπρέπεια ο κυρίαρχος [ο σουλτάνος Μουράτ] κάθισε στον θρόνο στην Αδριανούπολη, έστειλε τον λαλά Σαχίν να κάνει επιδρομές στην περιοχή της Ζαγοράς και στη Φιλιππούπολη [...]. Συγκεντρώθηκαν πολλά αγόρια και τα οδήγησαν στον κυρίαρχο. Ο Χαλίλ είπε: «Ας τα δώσουμε αυτά σε Τούρκους να μάθουν τούρκικα. Ας τους κάνουμε κι αυτούς στρατιώτες». Έτσι κι έγινε.

Μέρα με τη μέρα μεγάλωνε ο αριθμός τους.

Υπηρετούσαν τους Τούρκους αρκετά χρόνια, ώσπου να γίνουν τέλειοι μουσουλμάνοι. Κατόπιν τους οδηγούσαν στο παλάτι και τους φορούσαν άσπρα σκουφιά. Ενώ το όνομά τους από παλιά ήταν «στρατός», τους ονομάσαν «νέος στρατός». Έτσι τότε έγιναν οι γενίτσαροι.

Χρονικό του Ασίκ Πασάζαντε, κεφ. 57, μετ. Ε. Α. Ζαχαριάδου, Ιστορία και Θρύλοι των παλαιών σουλτάνων(1300-1400), 193-195.

2η ομάδα

- Στόχος: Νὰ κατανοήσουν οἱ μαθητὲς ἱκανοποιητικὰ τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ χρονικὸ τοῦ Ἄσικ Πασάζαντε.
- Ἑρωτήσεις
  - α) Πῶς ξεκίνησε τὸ παιδομάζωμα;
  - β) Μὲ ποιὸν τρόπο γινόταν τὸ παιδομάζωμα;

Λόγοι παράδοσης της Προύσας (1326)

Ο γαζής Ορχάν ρώτησε αυτό τον βεζίρη: «Όταν δώσατε αυτό το κάστρο, από τι υποφέρατε και το δώσατε;». Ο Σαρός είπε: «Το δώσαμε για διάφορους λόγους: Ο ένας είναι ότι το κράτος σας μεγαλώνει μέρα με τη μέρα και το δικό μας κράτος μικραίνει. [...] Ένας άλλος είναι ότι ο πατέρας σου έκανε επιδρομές εναντίον μας κι έφευγε. Μπόρεσε να καθυποτάξει τα χωριά μας. Σας δήλωσαν υποταγή και δεν φρόντιζαν καθόλου πια για μας. Κι εμείς πάλι μάθαμε πως αυτά βρήκαν την ησυχία τους.

Άλλος λόγος είναι ότι ο άρχοντάς μας συγκέντρωσε πολλά πράγματα. Αλλά δεν ωφελούσε. Γιατί δεν βρισκόταν κανείς που να μπορεί να δώσει χρήματα. [...]. Όταν είχαμε ανάγκη, δεν ερχόταν κανένας αγοραστής. Το κάστρο έγινε για μας φυλακή. Ένας άλλος λόγος είναι πως, όταν ο ηγεμόνας έχει εξασθενήσει, η χώρα καταστρέφεται γρήγορα. Ένας άλλος πάλι λόγος είναι πως ακούσαμε εκείνο τον χαμένο, τον άρχοντα της Κίτε [η πόλη Κατοικία]. Ένας άλλος λόγος είναι ότι από τον κόσμο δεν λείπουν οι αλλαγές. Και τώρα γίνεται μια αλλαγή για μας».

Χρονικό του Ασίκ Πασάζαντε, κεφ. 57, μετ. Ε. Α. Ζαχαριάδου, Ιστορία ..., 161-163.

3η ομάδα

- Στόχος: Νὰ ἀφομοιώσουν οἱ μαθητὲς τὸ κείμενο, ὥστε νὰ ἀντιληφθοῦν καὶ κάποιες αἰτίες γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανούς;
- Ερώτηση: Γιὰ ποιούς κυρίως λόγους οἱ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας παραδόθηκαν στοὺς Τούρκους, σύμφωνα μὲ τὸ παράθεμα;

Λαϊκό τραγούδι

Όντες εδικονίζεντον ο Κωνσταντής στα ξένα,
στοι ρούγες ρούγες περπατεί και στα στενά
διαβαίνει· κ' είχε τα ράσα κούντουρα κ'
εφάνη τὰ ἄρματάν του κι εφάνη τ' αλαφρό
σπαθί με τ' αργυρό θηκάρη [...].

**Β. Κρεμμυδάς-Φ. Πισπιρίγκου, Ο μεσαιωνικός
κόσμος (Εγχειρίδια Γνώσης, 3), Αθήνα 1985,
179.**

**Λεξιλόγιο: δικονίζομαι: περιφέρομαι σαν
ζητιάνος, κούντουρα: κοντά, ρούγα:
γειτονιά, θηκάρη: θήκη.**

4η ομάδα

- Ερώτηση: Στὸ παρατιθέμενο λαϊκὸ τραγούδι ὁ Κωνσταντῆς ἀντιπροσωπεύει τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορες. Ποιὰ ἡ στάση τοῦ ποιητῆ ἀπέναντί τους;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παπα – Συναδινού Χρονικό των Σερρών

- Παραδίδεται μόνο από το χειρόγραφο της μονής Κουτλουμουσίου του Αγίου Όρους 153
- Στο χειρόγραφο προτάσσεται ένα ποίημα ακέφαλο σε στίχους πολιτικούς
- Ακολουθεί ένας Θρήνος 160 στίχων για το πάρσιμο της Πόλης
- Στη συνέχεια υπάρχει το Χρονικό των Σερρών
- Σε κάποιο σημείο η διήγηση διακόπτεται από παραινέσεις του συγγραφέα και ξανασυνεχίζεται

Ο συγγραφέας

- Γνωρίζουμε μόνο το μικρό του όνομα που ήταν Συναδινός
- Γεννήθηκε στις 21.09.1600
- Καταγόταν από το χωριό Μελικίτσι και ο πατέρας του ήταν ιερέας
- Σε ηλικία 10 ετών πήγε να μάθει τα πρώτα του γράμματα
- Το 1615 στέλνεται στις Σέρρες όπου μαθαίνει την υφαντική

- Το 1616 αρραβωνιάζεται την κόρη ενός χρυσοχόου και το 1617 τη νυμφεύεται
- Το 1618 συνεχίζει τις σπουδές του στις Σέρρες στο σχολείο της Μητρόπολης
- Από το 1619 μέχρι το 1637 πεθαίνουν τα έξι παιδιά του, τα πεθερικά του και ο πατέρας του
- Ο ίδιος προχωράει στην εκκλησιαστική ιεραρχία (αρχιδιάκονος, ιερέας, εφημέριος πέντε ενοριών, σακελλάριος και οικονόμος)

- Στη συνέχεια καθαιρείται και αφορίζεται
- Αυτοεξορίζεται στο Άγιο Όρος
- Επιστρέφει μετά το 1640
- Το 1650 οι έγγραφες πηγές τον ονομάζουν σακελλάριο και χατζή
- Σποραδικές μαρτυρίες τον αναφέρουν μέχρι το 1662
- Δεν είναι γνωστό πότε πέθανε

Περιεχόμενο

- Ενώ θρηνεί για την άλωση της Πόλης, το νήμα της διήγησης αρχίζει από το 1597/8 και φτάνει μέχρι το 1642
- Τελειώνει την αφήγηση με ένα αγιολογικό κείμενο για την εικόνα της Παναγίας της Κοσίνιτσας
- Ο συγγραφέας επιλέγει συνειδητά τη δημώδη γλώσσα στο έργο του

Χαρακτήρας του έργου

- Το σύγγραμμα από την αρχή ως το τέλος απευθύνεται σε ένα μη κατονομαζόμενο «αδελφό»
- Τα χρονικογραφικά τμήματα του έργου στηρίζονται είτε σε αυτοψία και άμεσα βιώματα είτε σε σύγχρονες προφορικές και γραπτές πηγές
- Παρά τις επιδράσεις του από τη χρονογραφία, έχει επιπλέον και αυτοβιογραφικό χαρακτήρα

- Παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για την εκκλησιαστική, πολιτική κοινωνική και οικονομική ζωή στις Σέρρες
- Δεν πρέπει να αναζητούνται λογοτεχνικά τεχνάσματα και ποιητικότητα στο έργο
- Το έργο του Συναδινού αποτελεί ένα ζωντανό πίνακα της κοινωνίας της εποχής του, με τις αντιφάσεις και τα προβλήματά της

Παιδομάζωμα (devshirme)

- **Δημοτικό τραγούδι**

Ανάθεμά σε, βασιλιά, και τρισανάθεμά σε,
με το κακό οπόκαμες, και το κακό που κάνεις.
Στέλνεις, δένεις τους γέροντες, τους πρώτους, τους
παπάδες
Να μάσεις παιδομάζωμα, να κάμεις γενιτσάρους.
Κλαίν' οι γονέοι τα παιδιά, κ' οι αδελφές τ' αδέλφια,
Κλαίγω κ' εγώ και καίγομαι και όσο θα ζω θα κλαίγω.
Πέρσι πήραν τον γιόκα μου, φέτο τον αδελφό μου.

- Ποιός είναι ο βασιλιάς;
- Ποιά είναι τὰ συναισθήματα τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι εἶναι μὲ κάποιον τρόπο θύματα τοῦ παιδομαζώματος;

ΤΟ ΠΑΙΔΟΜΑΖΩΜΑ ΤΟΥ ΓΥΖΗ

Παπασυναδινού, Χρονικό των Σερρών

- Ἔτους ‚ζρλα‘ (=1623). ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ ἀπέθανεν ἡ θυγατέρα μου ἡ Ζωὴ ἀπὸ τὴν πικρὴ εὐλογία, καὶ ἦτον γ’ χρονῶν. Οὐαί μοι τῷ ἀθλίῳ.
- ***Τῷ αὐτῷ χρόνῳ, τὸν Μάρτιον μῆναν, ἦλθεν ὁ Μπαριάμ πασιᾶς σκλάβος διὰ τὸ γιανιτζαρομάζωμα καὶ ἐκόνεψεν εἰς τοῦ Καραπάτζη τὸ σπίτι καὶ ἐπῆρεν ἀπὸ τὸ Κάστρον παιδία ς’, εἰς τὸν καιρὸν τοῦ σουλτάν Μουσταφᾶ.***
- Τῷ αὐτῷ χρόνῳ τόμου πάγει ὁ σκλάβος, πάραυτα ἄρχισεν τὸ θανατικὸν εἰς τὰς Σέρρας καὶ ἦτον μεγάλο· ἀμὴ τὸν Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον ἀπέθαναν περισσοί, καὶ τί Τοῦρκοι, τί Χριστιανοί, τί Ἑβραῖοι, τί Ὀγύφτοι. Ἀπέθαναν ὡς ὀκτῶ χιλιάδες ἄνθρωποι.

- Τί μαθαίνουμε για τή σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Σερρῶν ἀπό τὸ χωρίο;

ΓΕΝΙΤΣΑΡΟΙ

Παπασυναδινού, Χρονικό των Σερρών

- ,ζρμς' (=1637)....
- Τῷ αὐτῷ χρόνῳ, Δικεμβρίῳ κζ', ἦλθεν ὁ σκλάβος ὁ Ντεβήσαγας διὰ τὸ γιανιτζαρομάζωμα εἰς τὰς Σέρρας, καὶ ἐκόνεψεν εἰς τοῦ Παπακομνιανοῦ τὸ σπίτι εἰς τοῦ Καράπατζη. Καὶ ἐπῆρεν ἀπὸ τὸ Κάστρον παιδία ε' καὶ ἔγιναν ἔξοδα τὰ πάντα ἢ ὀλότη ἄσπρα ,σ,κ. Καὶ μετὰ ταῦτα ἔμαθεν ὁ σουλτὰν Μουράτης τὸ πὼς παίρνει καὶ ἄσπρα· ἔκοψεν τὸ κεφάλιν του, διότι ὅταν τὸν ἔστελνεν κάτου εἰς τὸν κόσμον, ἔτзи τὸν εἶχεν παραγγεῖλει ὅτι “νὰ προσέχεσαι ἄσπρα ποθὲς νὰ μὴν πάρης”. Καὶ αὐτὸς ἔγινεν παρήκουος καὶ ἔχασεν τὸ κεφάλιν του.

- Για ποιόν λόγο άποκεφαλίστηκε ο Ντεβήσαγας;

Δούκας, Τουρκοβυζαντινή Ιστορία

- Εἶτα καὶ οἱ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τῆς ἀρχῆς ἐξισωταί, ὅπου δ' ἂν νέον καὶ εὐρωστον ἐκ τῶν αἰχμαλώτων ἴδωσι, τοῦτον δι' ἐλαχίστου τιμήματος ὠνήσαντες εἰσποιητὸν τῇ ἀρχῇ καὶ δοῦλον κατονομάζουσι. Καὶ τούτους ὁ ἀρχηγὸς νεόλεκτον στρατόν, κατὰ δὲ τὴν αὐτῶν γλῶτταν γενίτζεροι, καλεῖ, οὓς καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ δυσσέβειαν μετάγων καὶ περιτέμνων οἰκείους αὐτῷ κατονομάζει, δούς αὐτοῖς πάμπολλα δῶρα καὶ ὀφφικίων τὰ λαμπρότατα, προνοίας οὐ τῆς τυχούσης καὶ παντοίων ἄλλων ἀγαθῶν, ὁμοτραπέζους καὶ συμπότας ποιῶν
- αὐτούς, ἔχων εἰς αὐτοὺς στοργὴν ὡς πατὴρ πρὸς τέκνα· καὶ ταῦτα τίνας; αἰπόλεις καὶ ποιμένας βουκόλους τε καὶ χοιροβόσκους, γεωργῶν παῖδας καὶ ἵπποφόρβων.

- Πρὸς γὰρ τὴν τοιαύτην διάθεσιν κάκεῖνοι ὑπὲρ τοῦ ἀρχηγοῦ τὴν ζωὴν αὐτῶν εἰς οὐδὲν λογίζοντες, μᾶλλον ὑπὲρ τῆς δόξης, ἢς ἔτυχον ἀπολαύοντες, ἵνα μὴ ἐκπέσωσι ταύτης, πάσχουσιν ἐν καιρῷ πολέμου ὑπὲρ ἄνδρας καὶ τὴν νικῶσαν λαμβάνουσι....
- καὶ πάντες ὀνομάζονται καὶ εἰσὶ τοῦ ἀρχηγοῦ δοῦλοι. Οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς οὔτε Τοῦρκος οὔτ' Ἄραψ, ἀλλὰ πάντες χριστιανῶν παῖδες· Ῥωμαίων, Σέρβων, Ἀλβανῶν, Βουλγάρων, Βλάχων καὶ Οὔννων

- Ποιά ἦταν τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν νέων, οἱ ὁποῖοι ἐπιλέγονταν ἀπὸ τοὺς Τούρκους γιὰ νὰ γίνουν γενίτσαροι;

Σπουδές τοῦ Παπασυναδινουῦ

ζρκζ. Ἐπῆγα εἰς τὸν παπά κῦρ Παρθένιον
ἀπάνου εἰς τὴν μητρόπολιν καὶ ἔμαθα τὴν
γραμματική, τὸ γράψιμον καὶ ἀπὸ τούς
ποιητάδες τὸν Κάτονα, τὸν Πυθαγόρα, τὸν
Ἄρηστοφάνη καὶ τὸν κανόνα τῶν
Χριστουγέννων καὶ τῶν Φώτων. Α. (σ. 32)

Στόχοι

- Να αντιληφθούν οι μαθητές τον τρόπο με τον οποίο έμαθε γράμματα ο Παπασυναδινός.
- Να γίνει και μια σύνδεση με το κρυφό σχολείο.

Αξιολόγηση

- Πού έμαθε γράμματα ο Παπασυναδινός και από ποιόν;
- Τί διδάχθηκε;

Ἡ ζωὴ στίς τουρκοκρατούμενες Σέρρες (Α)

Τῷ αὐτῷ χρόνῳ Δικεμβρίῳ κε τοῦ
Χριστουγέννων, ἐσκώτωσαν τόν Παπακρῆτον
εἰς τὰ Ἀμπέλια. Καί ἦχεν ἐνορία τόν Ἅγιον
Νικόλαον τούς Μποσταντζήδες καί τὰ χωρία
τό Μερτάτη και τό Μετόχη. Καί τοῦ Χριστοῦ
ἦρχονταν ἀπό τήν χῶραν μέ κουλήκια καί μέ
πλάτες καί τόν ἀπάντησεν ἕνας Τοῦρκος καί
τόν ἐγύρεψεν πλάτην καί αὐτός ἠνατζής δέν
τόν ἔδωσεν καί ὁ Τοῦρκος τόν ἔδειρεν καί
ἐπῆρεν τό σπαθήν του καί τό τζεπκένην του.

Ἔφες τον ἐδά. Ἄμή τρέχη κατόπην του μεθησμένος καί τόν πολεμά με τό χιῶνι καί ὁ Τοῦρκος γυρίζη καί εὐγάζη τό σπαθήν του καί τόν κόφτη ὡσάν τό κριάρη· καί τό ταχή ἤφεραν τό πτώμα του εἰς τό Κάστρον καί τόν ἔθαψαν εἰς τήν Βλαχέρνα. Καί ἦτον ὡς λ χρονῶν ἄνθρωπος· ποληγένης, μακριγένης καί μαυρογένης· ἔμορφος. Ἄμή ἦτον κρασοπινάς, ροβιάρης, μαχεροευγάλτης· καί πολλές βολές ἦχεν δείρη τόν πατέραν του καί ὁ πατέρας του ὄλον ἕνα τόν ἐκαταροῦνταν. ἦτον καί ἀγράμματος καί ἀπέδευτος. Α.

Βλέπης ὦ ἀδελφέ μου, τί παθένη ἐκεῖνος ὅπου ἔναντιῆτε τόν πατέρα· τό πῶς κώφτη ὁ θεός τήν ζωήν του καί ἡστερῆτε τόν κόσμον καί τά πάντα ὄλα; Α./ (σσ. 32-33)

Στόχοι

- Να αντιληφθούν οι μαθητές τον γενικότερη αιτία για την οποία έχασε τη ζωή του ο Παπακρήτος.

- Πού οφείλεται γενικότερα ο θάνατος του Παπακρήτου, σύμφωνα με την κοσμοθεωρία του Παπασυναδινού;

Ἡ ζωὴ στίς τουρκοκρατούμενες Σέρρες (B)

Τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ἐκρέμασεν ὁ Μεχεμέτ Γιαζατζής τόν Ἀδάμη τοῦ Καραπάπα τόν υἱόν ἀπό τήν Πρηβίστα, ἄδικα τόν ἄθλιον, εἰς τό πανηγύρι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου εἰς τόν Χάνδακα. Ἔδωσεν μερικῶν Τούρκων ἄσπρα καί ἐψευδομαρτύρησαν τό πῶς δίδη σιτάρι τούς Φράγγους καί πῶς εὔρησεν τήν πίστην τοῦ Μεχεμέτ Γιαζατζή. Καί πρῶτον τόν ἐκρέμασεν ἄκριτα καί τό βράδι ἐπῆγεν εἰς τόν κατή μέ τούς ψευδομάρτυρες καί ἔδωσεν ἄσπρα τόν κριτήν καί εὔγαλεν τό χοτζέτην του. Διότι ἐφοβοῦνταν τόν Γιάνω τόν Σουρτζή, τόν πεθερόν τοῦ Ἀδάμη, νά μήν τόν πηράξη τίποτες.

Ἡ αἰτία, διατί αὐτός ὁ Ἀδάμης δέν τόν ἐφοβούνταν, μόνον τόν ἔλεγχε διατί ἀδίκαν τούς ἐπτωχοὺς εἰς ἀμπελοχάρατσα, εἰς χαράτσια καί εἰς μαμελέδες καί τζερεμέδες. Καί ἤχεν εὐγάλη αὐτός ὁ Ἀδάμης μέ ὅλην τήν χῶραν καί μέ ἄλλα χωρία τό ἄρτζην του ἀπό τρία κατηλήκια, νά πάγη εἰς τήν Πόλι νά τόν κρίνη. Καί αὐτός ὁ ἀσεβεῖς ἐπρόλαβεν καί τόν ἐκρέμασεν.

Καί ἦτον αὐτός ὁ Μεχεμέτ Γιαζατζής ἄνθρωπος ἔμορφος, μακριγένης, ἀσπρογένης, θεωρητικός, πλούσιος. Ἀμή ἦτον ἀρσενοκοίτης, ἄρπαγος, ἄδικος, μαμελετζής, τύρανος, ἀβάνης, φονέας. Καί αὐτός προλαβών ἤχεν φονεύση ἄδικα καί τόν Καράπαπαν. Αἰωνία του ἡ κόλασις.

Καί ὁ κϋρ Ἀδάμης ἦτον ὡς μ χρονῶν ἄνθρωπος·
ἄνδρας πολά ψιλός. Καί ἦχεν τοῦ Γιάνου τοῦ
Σουρτζή τήν θυγατέρα ἀπό τὰς Σέρρας. Καί
ἦτον πλούσιος, ἀνδρίος, μαυρογένης,
μαυρουδερός, φοβερόν τό βλέμα του. Ἔργω
καί λόγῳ νά δώση. Αἰωνία του ἡ μνήμη. Ὁ
Θεός νά τόν ἀναπαύση μετὰ τῶν δικαίων. (σσ.
42-43)

Στόχοι

- Να αντιληφθούν οι μαθητές πόσο έλλειμα δικαιοσύνης υπήρχε στις τουρκοκρατούμενες Σέρρες.

Αξιολόγηση

- Ποιά ήταν η αφορμή και ποια η πραγματική αιτία για την οποία απαγχονίστηκε ο Αδάμης από τον Μεχμεμέτ Γιαζατζή;

Ἡ ζωή στίς τουρκοκρατούμενες Σέρρες (Γ, πανούκλα 1641)

Τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ἀπό τόν Σεπτέυριον μῆναν καί ὄλον τόν χειμῶνα καί ὄλον τό καλοκέρι, τόσον μέγαλον θανατικόν ἐγίνην εἰς τούς ἀνθρώπους εἰς ὄλον τόν κόσμον καί διέδραμεν Μεσίρι, Ἀνατολί, Προῦσα, Πόλι, νυσία, Ρούμελι, Θετταλία, Θεσσαλονήκι, Σερβίαν, Βουλγαρίαν, Φυλιπούπολιν, Μελνίκον, Σιδερόκαστρον, Δράμαν, Ζυχνοχώρια, Σέρρας· καί δέν ἄφηκεν οὔτε κάστροι οὔτε χῶρες ἄβλαβους, οὔτε ὀσπῆτι· καί δέν τό ἐθημήθειν κανεῖς ἀπό τούς γέροντες εἰς τόν καιρόν τους νά διαδράμι τόσον τόπον.

Καί ἐκεῖ ὅπου ἐσέβηνεν ὁ θάνατος ὅλους τοὺς ἐθέριζεν
καί ἐάν ἐγλήτονεν κανεῖς, ἀμή ὀσπῆτι δέν
ἐγλήτωνεν. Καί τόση κακή ἦτον ἡ πανοῦκλα, ὅτι
ὀπιός τήν εὐγαζεν, πλέον γλητωμόν δέν ἦχεν. Καί
τόσον γλήγωρα τοὺς ἐθέριζεν ὅτι δέν ἔκαμαν
ἀστενεῖς ἀπό μία καί δύο ἡμέρες. Κάπου καί ἀρέα
νά ἀστενήση μία εὐδομάδα καί ἀπό τοὺς ἑκατόν
ἕνας νά ξεπωνέση. Α.

Καί ἀπέθαναν εἰς τάς Σέρρας τί Τούρκοι, τί χριστιανοί,
τί Ἑβραῖοι, τί ὀγίφτοι, ὡς, ,ιβ . . .

Ὅμοῖος ἐδιέδραμε καί ἡ λιμηκή καί ψῶρα καί ματόπος.
Αὐτόν τόν χρόνον μεγάλη ὀργή ἦτον εἰς τοὺς
ἀνθρώπους. (σ. 92)

Καί τότες ὦ ἀδελφέ μου, νά ἐκείταζες καί νά
ἄκουες θρεῖνος καί κλαθμός καί ὀδηρμός
πολλής καί μέγας καί ἀπαρηγόρητος εἰς
ὄλους τούς ἀνθρώπους τούς ταλέπορους.
Τότες νά ἐκήταζες δάκρια νά τρέχουν ἀπό τά
μμάτια τῶν ἀνθρώπων ὡσάν τό ποτάμι, νά
κλέουν τήν συμφωράν τους τήν μεγάλην ὀποῦ
τούς ἤλθεν ἀνεθάρετα καί ἀνέλπιστα. Καί τίς
δηιγήσετε τῶν κλαθμῶν καί τόν ὀδηρμόν καί
τόν θρεῖνον τόν ἀπαρηγώτητον ὀποῦ ἤχαν οἱ
ἄθλιοι. (σ. 93)

Στόχοι

- Να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τις τεράστιες αρνητικές συνέπειες που είχε η επιδημία της πανούκλας στους κατοίκους των Σερρών.

Αξιολόγηση

- Ποια ήταν η πορεία του λοιμού μέχρι τις Σέρρες;
- Ποιες ήταν οι συνέπειες της ασθένειας στις ψυχές των ανθρώπων;

Συμβουλές του Παπασυναδινού στον υποτιθέμενο αδελφό του

- Ὡ ἀδελφέ μου, μή ἀγαπᾷς τούς γονεῖς σου μέ κρύαν ἀγάπη, ἀλλά μέ θερμήν. Καί μήν ἀποκρούς τήν μητέρα σου διά νά καλοκαρδίζης τόν πατέρα σου.
- Καί ἐάν ἦσαι ἀπρόσεκτος καί κυβερνᾷς ἀφρόνως τά πράγματά σου, νά μήν λέγῃς τήν τύχην ἐσκοτισμένην καί ἀρίζηκην· ἔστωντας νά μήν εἶναι τιοῦτις λογῆς, ἀλλά ἐσύ ὅποῦ τά κυβερνᾷς ἀφρόνως καί αμετρίτος. Α.

- ὦ, ἀδελφέ μου, τά ἄσπρα πάντοτε νά τά χρηάζεσε. Ἄμῃ νά ἀποδιώκεις καί νά ἀποστρέφεσε τήν ἀγάπην τῶν ἀσπρῶν, διότι τήν ὅπῃαν ἀγάπην οὐδέ κανεῖς σοφός, οὐδέ κανεῖς ἔνδοξος ἄνθρωπος ἠγάπησεν καί ἐπαίνεσεν αὐτήν.
- ὦ, ἀδελφέ μου, ἔστωντας καί νά γένης πλούσιος, φύλαγε τό κωρμί σου νά εἶναι γερόν. Διότι ὁ πλούσιος ὁ ἀσθενής, ἔχη πλοῦτον πολίν, ἀλλά δέν ἔχη τοῦ λόγου γερόν. (σ. 113)

Άγιοι Θεόδωροι Σερρών, Παλιά Μητρόπολη

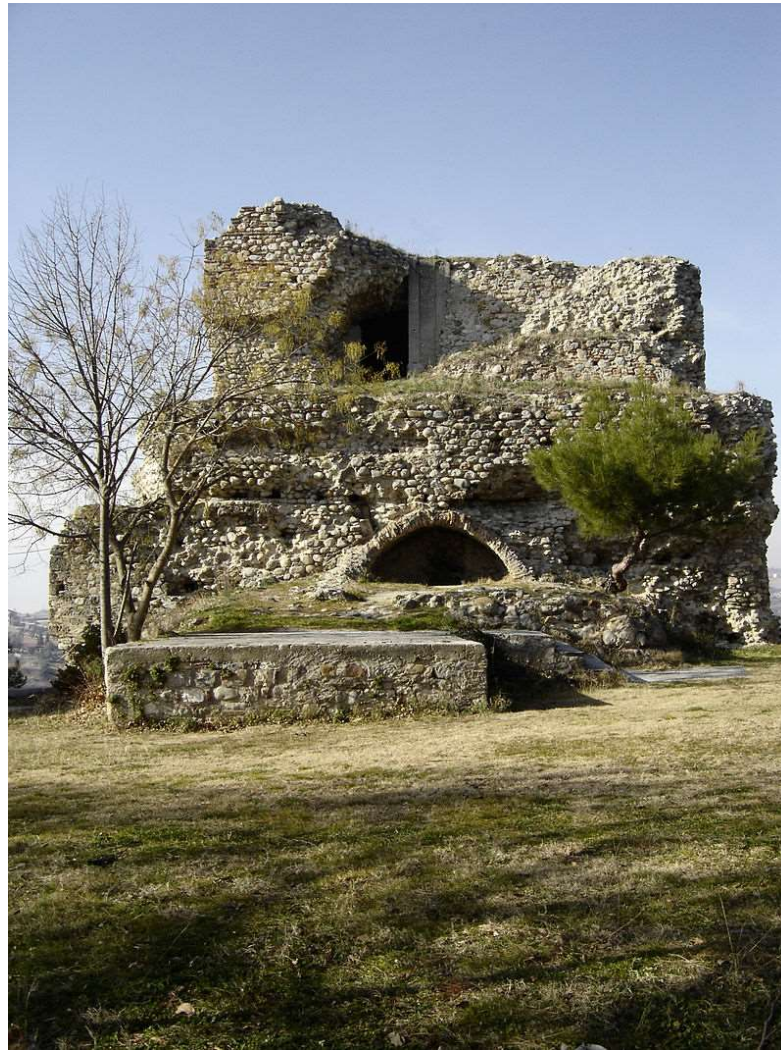

Αχμέτ Πασά τζαμί (Αγία Σοφιά)

Κουλάς, Πύργος του Ορέστη, Ακρόπολη Σερρών

Σέρρες

Βιβλιογραφία

- Γιάννης Δημητρούκας, Θουκυδίδης Ίωάννου, *Μεσαιωνική και Νεότερη Ιστορία*, Β' Γυμνασίου, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 2007.
- Γ. Καφταντζής, *Η Σερραϊκή Χρονογραφία του Παπασυναδινού*, Σέρρες 1989.